

Vastaus kirjalliseen kysymykseen kotimaisen tietokirjallisuuden ja tietokirjallisuuden kääntämisen tuesta

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Atte Harjanne / vihr ym. näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 113/2021 vp:

Miten hallitus aikoo turvata tulevaisuudessa riittävän tuen tietokirjallisuuden tuottamiselle kotimaisilla kielillä ja tietokirjallisuuden kääntämiselle kotimaisille kielille?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Tietokirjallisuus kattaa laajan joukon kirjallisuutta sisältäen esimerkiksi akateemisia tiedekirjoja, elämäkertoja, oppikirjoja, yleistajuisia tiedettä esitteleviä kirjoja, lasten ja nuorten tietokirjoja sekä harrastus- ja käyttöoppaita. Suomessa julkaistuista kirjoista valtaosa lasketaan tietokirjallisuuteen. Tietokirjallisuuden julkaisijoita ovat kaupallisten kustantajien ohella julkiset tai yksityiset tahot. Säätiöt ja rahastot ovat merkittäviä kirjallisuuden tukijoita, missä myös tietokirjallisuus on osaltaan mukana. Valtio tukee tietokirjojen tuottamista seuraavissa kappaleissa esitetyllä tavalla.

Nykyisin on voimassa laki eräistä kirjailijoille ja kääntäjille suoritettavista apurahoista ja avustuksista (236/1961). Laki säädettiin 1960-luvulla alun perin edistämään kaunokirjallista työtä, ja tuolloin korostettiin erityisesti kirjailijoiden ja kirjallisuuden kääntäjien heikkoa taloudellista ja sosiaalista asemaa. Määrärahat tähän tarkoitukseen ovat taiteen ja kulttuurin määrärahoja.

Vuonna 1983 tehdyllä lainmuutoksella tietokirjailijat ja tietokirjallisuuden kääntäjät otettiin mukaan lain soveltamisalan piiriin. Tällöin kirjailijoiden ja kääntäjien tukemiseen varattua määrärahaa korotettiin yhdellä prosenttiyksiköllä kymmeneen prosenttiin. Kyseinen määräraha sidottiin samalla myös yleisiin kirjastoihin hankittuun kirjallisuuteen käytettyyn rahamäärään, kun aiemmin määrärahan suuruus oli sidottuna kirjastoille myönnettyihin valtionavustusten määrään. Yhden prosentin korotus osoitettiin tietokirjailijoille ja tietokirjallisuuden kääntäjille, jolloin määrärahan nykyinen kaunokirjallisuuden ja tietokirjallisuuden jakosuhte (90/10) syntyi ja kaunokirjallisuuden osuus määrärahasta pysyi entisellään. Tietokirjailijoille ja tietokirjallisuuden kääntäjille osoitetaan lain perusteella Taiteen edistämiskeskuksen kautta nykyisin vuosittain noin 300 000 euroa

Vuonna 2001 käytiin eduskunnan sivistysvaliokunnassa keskustelua tietokirjallisuuden asemasta. Lausunnossaan (SiVL 8/2001) sivistysvaliokunta piti välttämättömänä tietokirjoittamisen tukijärjestelmän korjaamista ja korosti sitä, että tietokirjallisuuden tukea tulee nostaa nykyisestään asianmukaiselle tasolle. Tämä tulee kuitenkin tapahtua sivistysvaliokunnan mukaan niin, että korottaminen ei vähennä kaunokirjallisuudelle myönnettävää tukea.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on pyrkinyt parantamaan tietokirjallisuuden asemaa kehittämällä tiedonjulkistamisen kohdeapurahajärjestelmää ja lisäämällä tähän tarkoitukseen varattuja muita määrärahoja. Muun muassa 2010-luvulla tähän tarkoitettua määrärahaa on korotettu yli sadalla prosentilla 165 000 eurosta 400 000 euroon. Määräraha osoitetaan apurahoina tiedonjulkistamisen neuvottelukunnan kautta. Yhteiskunnan tukea tietokirjallisuudelle kanavoituu myös ns. vähälevikkisen laatukirjallisuuden ostotukijärjestelmän ja Suomen kirjallisuuden tiedotuskeskuksen FI-LIn hallinnoimien kirjallisuuden käännöstukiohjelmien kautta.

Vuonna 2019 aloitettiin lain (236/1961) uudistusprosessi. Prosessin taustalla oli tiedossa, että valtiontalouden kehyksissä ei ollut varattu lisämäärärahaa kyseisen lain toimeenpanoon varatun määrärahan nostamiseksi. Lain vanhentuneisuudesta johtuen lakiuudistusprosessi haluttiin kuitenkin käynnistää.

Lain uudistusta valmistellut työryhmä esittää samoja jakosuhteita kuin vuoden 1983 laissa. Työryhmän esitys yksityiskohdissaan siirtäisi tietokirjallisuuden apurahat Taiteen edistämiskeskuksesta Tieteellisten seurain valtuuskunnalle vähentäisi tietokirjallisuuden tukijärjestelmän hajanaisuutta ja mahdollistaisi sen kehittämisen itsenäisesti. Työryhmän esitys on parhaillaan lausunto-kierroksella 24.3.2021 asti.

Kotimaisilla kielillä tuotetulla tietokirjallisuudella ja kotimaisille kielille käännettyllä tietokirjallisuudella on merkittävä tehtävä sivistyksen, tietomyönteisyyden ja yleisen tiedeosaamisen edistäjänä. Hallituksen toimenpiteinä Tutkitun tiedon teemavuoden 2021 käynnistäminen ja valmistelut kansallisessa LUMA-toiminnan koordinaatiossa edistävät kansalaisten ja yhteiskunnan tiedepääoman lisääntymistä. Tässä samassa kokonaisuudessa jatketaan tietokirjallisuuden tukemista ja pyritään määrärahojen puitteissa lisäämään tukea. Yleinen talouden tilanne ja muun muassa rahapelitoiminnan tuottojen kehittyminen aiheuttavat epävarmuutta tieteen ja taiteen tukijärjestelmälle.

Helsingissä 29.3.2021

Tiede- ja kulttuuriministeri Annika Saarikko